

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Тарасової Оксани Сергіївни

за темою: «Інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку еколого-орієнтованої економіки», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка

Актуальність теми дослідження. Сучасний економічний розвиток базується на досягненні стійкості та збалансованості, визначенні пріоритетних напрямів, потребах соціуму та впровадженні інноваційно-інвестиційної моделі на основі інформаційно-технологічних технологій та досягнень науково-технічного прогресу. Основними напрямками підвищення результативності системи інвестиційного забезпечення та зміцнення економічного потенціалу є: стимулювання розвитку інноваційної діяльності та технологічного оновлення, впровадження ефективних фінансових інструментів, що сприятимуть наданню фінансових послуг; інфраструктурний розвиток, розширення ринків, науково-освітня та еколого-орієнтована діяльність. Дослідження Тарасової Оксани Сергіївни спрямоване на обґрунтування теоретико-методичних положень та розробку практичних рекомендацій з інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку еколого-орієнтованої економіки, що підтверджує його актуальність та своєчасність проведення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, є достатньо обґрунтованими, достовірними, змістовними та відповідають визначеній меті дослідження. Зміст дисертації та її структура повністю узгоджені з метою та завданнями. Розроблені пропозиції є взаємоузгодженими і свідчать про достовірність отриманих результатів.

Дисертаційне дослідження Тарасової Оксани Сергіївни виконане на високому теоретико-методичному рівні, а отримані наукові результати сприятимуть удосконаленню системи інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку еколого-орієнтованої економіки.

Достовірність наведених у дисертації науково-теоретичних положень і практичних висновків підтверджується значною кількістю опрацьованих матеріалів вітчизняних і зарубіжних науковців, а також фундаментальні положення загальнонаукової методології та ін. Для розв'язання поставлених у дисертаційному дослідженні завдань було застосовано такий методичний інструментарій: узагальнення і систематизації, порівняння, аналізу та синтезу, індукції і дедукції – для формування понятійно-категорійного апарату дисертаційного дослідження, представлення авторських дефініцій (підпункти 1.1, 1.2), а також для визначення глобальних трендів розвитку та інноваційно-інвестиційного забезпечення еколого-орієнтованих економічних систем (підпункт 1.3); структуризації та систематизації – для формування оцінювання розвитку еколого-орієнтованої економіки (підпункт 2.1); порівняльний аналіз економічних систем, відтворювальний, системний, інституціональний та синергетичний підходи, рейтингово-коефіцієнтний та індикативний підходи – для побудови системи індикаторів еколого-орієнтованого розвитку економічних систем (підпункт 2.2); Парето-функціональний підхід – для створення методологічного базису оцінювання збалансованості та стійкості інноваційного еколого-орієнтованого розвитку економічних систем (підпункт 2.3); функціональний та стейкхолдерський підходи – для обґрунтування механізму управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням еколого-орієнтованого розвитку економіки (підпункт 3.1); анкетування – для формування інформаційної бази аналітичного дослідження (підпункти 3.1, 3.2); ентропійний підхід, сценарне та оптимізаційне моделювання, факторне прогнозування – для моделювання процесів еколого-орієнтованого розвитку економіки України; автокореляцію на основі коефіцієнта Морана – для візуалізації отриманих результатів

(підпункт 3.2); багатетапну векторну оптимізацію – для розробки алгоритму стратегічного планування еколого-орієнтованого розвитку економіки (підпункт 3.3).

Інформаційну базу дослідження склали наукові роботи та розробки провідних вітчизняних і зарубіжних вчених та економістів, матеріали науково-практичних конференцій і конгресів, доповіді конференцій ООН, ЮНЕП та інших міжнародних організацій, діючі нормативно-правові акти, статистична інформація Державної служби статистики України, статистичні та аналітичні матеріали ОЕСР, Світового банку, Міжнародного валютного фонду, напрацювання автора за темою дисертаційного дослідження, дані мережі Інтернет.

У першому розділі дисертаційної роботи визначено теоретико-методологічні засади інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку еколого-орієнтованої економіки. Автором обґрунтовано концептуальний контур розвитку еколого-орієнтованої економіки (с. 49); визначено інституційні, ресурсні та фінансові аспекти інноваційно-інвестиційного забезпечення еколого-орієнтованого розвитку економіки (с. 50-72); розкрито глобальні тренди розвитку та інноваційно-інвестиційного забезпечення еколого-орієнтованих економічних систем (с. 73-82).

У другому розділі роботи досліджено підходи до оцінювання розвитку еколого-орієнтованої економіки (с. 95-114); проведено аналіз стану інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку еколого-орієнтованої економіки (с. 115-133); запропоновано методичний підхід до оцінювання збалансованості та стійкості інноваційного еколого-орієнтованого розвитку економічних систем (с. 147-160).

У третьому розділі роботи розкрито питання формування концептуальних засад управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням розвитку еколого-орієнтованої економіки України. Автором запропоновано та обґрунтовано механізм управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням еколого-орієнтованого розвитку економіки (с. 185); здійснено

моделювання процесів еколого-орієнтованого розвитку економіки України (с. 203-209) та визначено інструменти реалізації управлінського механізму забезпечення еколого-орієнтованого розвитку економіки (с. 213-218).

Дисертаційна робота відзначається логічною послідовністю, сучасним науковим стилем викладення матеріалу, аргументованою авторською позицією з найбільш актуальних питань інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку еколого-орієнтованої економіки.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами
Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень і розробок Вінницького національного аграрного університету і є складовою частиною науково-дослідних тем: «Організаційно-економічні аспекти розвитку агроєкосистем на засадах екологізації економіки» (номер державної реєстрації 0121U112882, 2021-2024 рр.), де автором обґрунтовано значення сучасних наукових підходів щодо екологічної економіки на засадах розвитку аграрного виробництва; «Розробка науково-технічного забезпечення енергетичної автономії АПК на основі еколого-ефективного використання агробіомаси для виробництва біопалив» (номер державної реєстрації 0122U000844, 2022-2024 рр.), у межах якої дисертанткою визначено методичні рекомендації щодо модернізації засобів контролю та покращення моніторингу параметрів енергогенеруючого обладнання; «Розробка біоорганічних технологій вирощування сільськогосподарських культур для виробництва біопалив і забезпечення енергонезалежності АПК» (номер державної реєстрації 0123U100311, 2023-2024 рр.), у межах яких дисертанткою удосконалено концептуальні підходи щодо формування розвитку еколого-орієнтованої економіки, запропоновано механізм управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням її розвитку.

Практичне значення та впровадження результатів дослідження
Наукові положення, отримані в процесі дослідження, впроваджені у формування науково-методичних рекомендацій щодо удосконалення інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку еколого-орієнтованої

економіки. Більшість положень дисертаційної роботи, висновки та рекомендації дослідження впроваджено в практичну діяльність, зокрема: Департаментом агропромислового розвитку Вінницької обласної військової адміністрації під час аналізу та моделювання інноваційної діагностики всіх суб'єктів агропромислової інноваційної діяльності (довідка № 01,1-27/252 від 20.03.2024 р.); Державною екологічною інспекцією у Вінницькій області під час моделювання процесів та принципів економічної ефективності та екологічної безпеки, із застосуванням моделі управлінських рішень та господарських практик (довідка № 973/13/24 від 08.03.2024 р.).

Розробки автора використовуються у навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету при викладанні навчальної дисципліни «Економічний потенціал аграрних формувань». Практичне значення одержаних наукових результатів зумовило їхнє впровадження у навчально-методичний процес та наукову роботу кафедри економіки та підприємницької діяльності (довідка № 01.1-59-1404 від 13.12.2023 р.).

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації. полягає у системному та цілісному дослідженні теоретичних і методичних підходів до виконання науково-практичного завдання щодо інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку еколого-орієнтованої економіки. До основних здобутків автора, що відображають наукову новизну дослідження, віднесено такі:

- розроблено концептуальну модель еколого-орієнтованої економічної системи, відповідно до якої в якості основних складових еколого-орієнтованої економіки запропоновано виділяти економічну, соціальну та екологічну підсистеми; входними параметрами моделі, на відміну від моделі традиційної ресурсоспоживаючої економіки, виступають не наявні у системі ресурси, а суспільний капітал, структура якого обумовлена історичними, природними, господарськими та іншими факторами;

- запропоновано механізм управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням еколого-орієнтованого розвитку економіки, розроблений на базі уточнення його сутності та конкретизації складових, який об'єднав у собі основні стадії та процеси комплексного управлінського алгоритму щодо коригування напрямів еколого-орієнтованого розвитку економіки України;

- здійснено систематизацію наукових підходів до оцінювання розвитку еколого-орієнтованої економіки на основі встановлених критеріїв, а саме: з метою конкретизації поняття «стійкість» як основи еколого-орієнтованого розвитку економіки досліджені підходи до оцінки стійкості економічних систем; із метою узгодження підходів до оцінювання сталого розвитку в парадигмі еколого-орієнтованої економіки систематизовані підходи до оцінки варіантів розвитку економічних систем; із метою формування системного бачення еколого-орієнтованої економіки як об'єкта дослідження систематизовані підходи щодо дослідження економічних систем; із метою узгодження протиріч при поєднанні екологічних, економічних та соціальних індикаторів у дослідженнях еколого-орієнтованого розвитку економіки досліджені підходи до оцінки складових еколого-орієнтованого сталого розвитку. Запропонована систематизація наукових підходів може стати методологічним базисом в організації досліджень розвитку еколого-орієнтованої економіки;

- запропоновано авторський методичний підхід, в якому в якості методологічного базису та ключового імперативу управління еколого-орієнтованим розвитком економічних систем обрано Парето-функціональну парадигму сталого розвитку, засновану на поєднанні в просторі (природно-господарських систем) та в часі (з урахуванням інтересів майбутніх поколінь) принципів економічної ефективності, соціальної інклюзивності та екологічної безпеки, що забезпечується асоційованою (кооперативно-партнерською) моделлю управлінських рішень та господарських практик (асоційоване природокористування);

- розроблено систему індикаторів оцінювання еколого-орієнтованого розвитку економіки, в якій з точки зору його організаційно-аналітичного забезпечення виділено ознаку «спосіб конструювання індикаторів», що дозволить шляхом збалансованого поєднання експертного та аналітичного підходів до побудови індикаторів здійснювати оцінювання на основі детально-діагностичного методичного прийому комбінуванням як розрахункових показників, так і експертних бальних оцінок;

- запропоновано інструментарій реалізації управлінського механізму забезпечення еколого-орієнтованого розвитку економіки шляхом розробки алгоритму стратегічного планування еколого-орієнтованого розвитку природно-господарської системи на основі пропонованого підходу та розглянуто зміст його етапів. Для демонстрації принципової можливості вирішення практичних завдань, на основі розробленого алгоритму проведена апробація його реалізації на прикладі Черкаського регіону. Послідовність розв'язання задачі багатоетапної векторної оптимізації подано у вигляді графа.

Автором здійснено змістовне доповнення понятійно-категорійного апарату базових дефініцій інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку еколого-орієнтованої економіки: «інноваційно-інвестиційне забезпечення», «екологічні інновації», термінологічне трактування яких доповнено більш широким поняттям «еколого-орієнтовані інновації».

Заслуговує на увагу також проведене моделювання процесів еколого-орієнтованого розвитку економіки України, для якого розроблено функціональну модель бізнес-процесів, яка представлена багаторівневою системою взаємопов'язаних діаграм, що містить повний опис процесів еколого-орієнтованого розвитку, з виділенням вузлів дій (блоків), входів, виходів, управлінь (умов) та необхідних механізмів (ресурсів). Для візуалізації отриманих результатів побудовано просторову автокореляцію на основі коефіцієнта Морана, який показує ступінь лінійного зв'язку між вектором Z нормованих значень показника Y та вектором WZ просторово

зважених середніх показника Y та сусідніх об'єктів.

Вагомим науковим здобутком автора є обґрунтування концептуальних засад інноваційно-інвестиційного забезпечення еколого-орієнтованого розвитку економіки шляхом розробки схеми їх формування на підставі виділених аспектів (інституціональний аспект, який полягає у необхідності розбудови міждержавних, державних та суспільних інституцій розподілу відповідальності між нинішнім та майбутніми поколіннями; ресурсний аспект, який безпосередньо пов'язаний зі структурою капіталу та оцінкою природних ресурсів; фінансовий аспект, суть якого полягає у виникненні протиріччя між вартістю інвестицій та прибутковістю еколого-орієнтованих інновацій), яка дозволяє отримати досить повне, різнобічне та об'єктивне уявлення про ці процеси.

Дисертація Тарасової О.С. за своїм змістом повністю відображає усі елементи наукової новизни.

Повнота викладення наукових положень, матеріалів, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. За темою дисертаційної роботи Тарасова Оксана Сергіївна опублікувала власні дослідження в 11 наукових працях, із них: 9,43 ум. друк. арк. (власний доробок автора 5,09 ум. друк. арк.), у тому числі 3,32 ум. друк. арк. – у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз; 0,74 ум. друк. арк. – у монографіях іноземною мовою у зарубіжних виданнях та 1,03 ум. друк. арк. – в інших виданнях. Отже, елементи наукової новизни та основні положення дисертації з достатньою повнотою відображені у представлених наукових публікаціях. Вимоги МОН України щодо мінімальної кількості наукових публікацій, що відображають основні результати дисертації, дотримано. Апробація на наукових конференціях є достатньою.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи. Поряд із визнанням наукової і практичної цінності результатів дослідження, одержаних у дисертаційній роботі Тарасової О.С., доцільно вказати на такі положення дискусійного характеру:

1. У дисертаційній роботі, досліджуючи теоретичні засади інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку еколого-орієнтованої економіки, доцільно було б більше уваги приділити питанню управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням (теоретичним аспектам), оскільки у третьому розділі автором розкривається механізм управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням еколого-орієнтованого розвитку економіки.

2. У п. 1.1 та у висновку до розділу 1 автором вказано, що протягом ХХ століття було сформовано два концептуальні підходи щодо розуміння економіки – з позиції накопичення багатства та управління обмеженими ресурсами. Необхідно було б зазначити зміни, які відбулись у застосуванні таких підходів у ХХІ столітті.

3. Автором досить влучно здійснено зіставлення показників інноваційно-інвестиційного забезпечення проєктів та темпів економічного зростання (п. 1.3, табл. 1.11). Цей елемент дослідження був би більш інформативним за умови відображення аналогічного зіставлення темпів розвитку в Україні та інших європейських державах.

4. Дослідження значно посилилось при здійсненні розрахунків сукупної економічної та екологічної ефективності та/або при визначенні інтегральної ефективності інноваційно-інвестиційного забезпечення.

5. На рис. 3.1. автором представлено концептуальну модель управління еколого-орієнтованим розвитком національної економіки. Для більш наочного відображення доцільно було б на ньому показати й функціональні складові основних блокових елементів.

Наведені зауваження мають переважно дискусійний характер та не знижують загальної позитивної оцінки проведеного дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Тарасової Оксани Сергіївни за темою: «Інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку еколого-орієнтованої економіки» є цілісною, актуальною, логічно побудованою та структурованою науковою працею, що враховує теоретико-методичні й практичні підходи до інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку

еколого-орієнтованої економіки. Мету дослідження досягнуто, поставлені завдання вирішені. Отримані результати та висновки достатньою мірою обґрунтовані, містять наукову новизну, мають теоретичну та практичну цінність.

Зважаючи на наукову новизну, актуальність, достовірність та важливість одержаних наукових результатів, дисертаційна робота Тарасової Оксани Сергіївни за темою: «Інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку еколого-орієнтованої економіки» є завершеним, самостійним науковим дослідженням та відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор Тарасова О. С. заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки зі спеціальності 051 Економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
заступник директора з наукової роботи,
професор кафедри економіки,
обліку та оподаткування

Вінницького навчально-наукового
інституту економіки

Західноукраїнського національного
університету

В. І. Мельник